

sabb szigeteléséhez. Ugyanis a képzelt jó és képzelt rossz homlokegyenest ellentétes hatással bír a valóságos jóhoz és rosszhoz képest. „A valóságos rosszra nehézkedéshez hasonló erejű kényszerűség ítéli az embert, mely szinte minden jótól megfosztja, mert amit meghagy neki, az nagyon szűkös, inkább nyomasztó, rosszal vegyülékes és piszkos. A képzelt jó unalmas. Míg a képzelt rossz ingerlő, csábító és felszítja érdeklődésünket formáinak gazdagsága iránt, és képzelgésünket szabadon magához idomítja (mindenfajta nehézkedés nélkül)” (Simone Weil: *Erkölc és irodalom*). Az irodalmat, a költeményeket is a képzelet szüli, így más szempontokkal kell rátekintelnünk, mint a valós életben előbukkanó bűnre. Igaz ugyan, hogy a képzelet szülte bűn és a valóságos bűn is büntudatot okozhat, de a képzelet szülte bűn az alkotásban már leválik magáról az alkotóról, mégpedig a bűnabrázolás működésének értelmében. Ily módon indifferens, hogy bizonyos versekben mozgoló bűn milyen hatással van magának a költőnek az életére. Sokkal inkább izgalmas, hogy a műalkotásban milyen bűnabrázolás, bűnmozgás megy végbe.

A szövegekkel való gondoskodás lezárása — a téma elhelyezése a kései költészetben — mintegy feleleveníti számunkra a kötet elején olvasható kiindulópontot, és megmutatja a következőket. A bűnviszonyokra inkább példákat, eseteket látunk, talán azt jelezve, hogy a bűn útvesztőiben való bolyongás kutatása is esetleges természetű. Nem annyira a bűnöké, mint inkább az előfordulásuk természete mutatkozik meg. Az irodalomtörténeti olvasat azt az érzést kelti az olvasóban, hogy a költő életében megélt bűntapasztalatok, a művészet (költészet) eszközével való vétkezés (költeménnyel való megbántás, az *Egy költőre* című vers például), és az alkotásokban élő bűnfogalmak némileg összekeverednek ebben az útvesztőben, ami nem feltétlenül segít bennünket közelebb a bűn versbéli fogalmához. Fogalmi tisztázásának kísérletében szerzőnk néhol összecsisztatja a versbéli szubjektumot a költővel. Kétségtelen, hogy befolyással bírnak a költőre és műveire életkörülményei. Az is kétségtelen, hogy a költőnek nem kell életkörülményeihez híven és következetes módon ábrázolnia a bűnt, még ha forrása ebből is fakadhat. A párhuzam azonban nem a műalkotások bűn-kérdésének logikájába kapcsolódik be, inkább József Attiláról tudunk meg többet. Kapcsolódásuk legitim, de inkább leíró, és nem feltáró.

Csábító a nyomkövetés, ha logikailag kiváló összefüggéseket találunk egy-egy tematika kapcsán zseniális költők műveiben. A labirintusban járni, és mindeközben logikai „fonalat” szőni azonban veszélyes foglalkozás, hiszen a vezetékben magas feszültség áramlik. Jól el kell szigetelnünk a ve-

zetékeket egymástól, mert a bűn kérdése — álcája és hamis útlevele miatt — eleve összezavarásra hív, és megcsalja értelmező tekintetünket. Az esetenként működő példák, engedik ugyan, de nem feltétlenül igénylik, hogy egy nagyobb rendszer részeként legyenek vezetve, és elhelyezve.

Sokszor érezhetjük, hogy Tverdota összeköti, ám nem választja szét ezeket a fonalakat, amelyek termékeny utakon vezetnek bennünket. Áramütés ugyan nem ér bennünket, de éppen ezért nem feledhetjük el a szigetelés fontosságát sem. Az útvesztőktől való félelem gondolatának fenntartása tehát egyáltalán nem ártalmas, sőt eher figyelemre készítet, és ha csak kísérők is lehetünk ebben a sötét labirintusban, az értelmezési síkok közötti átjárásban, örömteli, hogy mindezt József Attila és Tverdota György társaságában tehetjük. (*Pro Pannonia*, Pécs, 2010)

PAPP EMESE

LÁZÁR BENCE ANDRÁS; A TERASZRÓL NÉZNI VÉGIG

2008-ban a véletlen vetett Sárvárra a nevezetes diákíró-költő táborba. Itt volt alkalmam testközelből megtapasztalni a tehetségét azoknak a fiatal — akkor még középiskolás — költőpalántáknak, akik a tábor feloszlása után részben a sárvári hagyományokat folytatva, részben pedig néhány évvel idősebb nemzedék- és pályatársaik (*Télep, Előszőron*) példáját követve létrehozták a Körhinta Kört, s a folyamatos, a térbeli távolságokat feloldó műhelymunkát biztosító *Körhinta* versblogot. Egy ideig magam is rendszeresen figyeltem azt a közös munkát, amit itt folytattak, de — bevallom őszintén — a más összefüggésben már épp elég sokat emlegetett és értelmezett „belterj” egy idő után kissé unalmassá tette a versbejegyzések és a hozzájuk fűzött kommentárok rendszeres követését. A csoport legtehetségesebb és legambiciózusabb tagjainak írásait persze hamarosan a különböző irodalmi lapok is közölni kezdték. Néhány név: a nemrég Petri-díjjal jutalmazott Kemény Lili, az ELTE-n szerkesztett Apokrif folyóirat köréhez is tartozó Fehér Renátó, a kisprózai munkáiban is figyelemre méltó Zilahi Anna, és persze a mér-földkövet jelentő első kötethez elsőként eljutó Lázár Bence András.

A Parnasszus Könyvek *Új vizeken* sorozatában jelent meg 2010-ben *A teraszról nézni végig* című kötet, melynek szerzője valóban új vizeken jár. Abban az értelemben biztos, hogy azt az élőbeszéd kontextusait megidéző pátosztalan költői nyelvet beszéli, ami a legfiatalabb költőnemzedék lírájának talán legjellemzőbb — bár nem kizárólagos — poétikai sajátja. Lázár Bence András kö-

tetének központi témája: a szülőkhöz, a nagyszülőkhöz való viszony, s a tőlük való elszakadás, a felnőtté válás határhelyzete is több elsőkötetes költő jellemző tematikája. A szülőkhöz fűződő kapcsolat Lázár Bencénél kevésbé traumatizált vagy tragikus, mint például Ayhan Gökhan, Simon Márton, Toroczky András vagy Kele Fodor Ákos hasonló témájú verseiben. Nála nem a szülőkhöz hiánya, elvesztése lesz lírájának alapélménye, a szülők itt legtöbbször mindig ugyanabban a szituációban jelenítetnek meg (anya reggelit vagy uzsonnát készít, cipőt pucol, apa nincs otthon, dolgozik vagy éppen a kertet rendez). A hozzájuk fűződő viszony, majd a barátokhoz és lányokhoz kötődő kapcsolat — mintegy a versbeszélő jelenbeli léthelyzetét meghatározó múlt emlékeként — mindig valaki máshoz intézett beszédből táruul fel, mely mindig ugyanahhoz a lírai énhez köthető személyes hangon szólal meg. A versek gyakori mottói, szituációi (*Keletnek menni*) sok esetben a mózesi hagyományhoz való relációban történő olvasásra szólítanak fel, a zsidó tradíció azonban nem közvetlenül íródik be a versekbe, a szövegek esetenként éppen a folytathatóság problematikuságát, a múlt relikviáinak mai elhelyezhetlenségét tematizálják (például a *Rozsdás kések* című versben).

A mottók így legtöbbször szerves részei a verseknek, ciklusoknak, néhány esetben azonban kissé túl direkt utalássá válnak. Leginkább igaz ez a harmadik, *Elképzeltelek* című ciklus *Mózes I. könyvéből* vett mottójára („Annakokáért elhagyja a férfiú az ő atyját és anyját, és ragaszkodik a feleségéhez: és lesznek egy testté.”). A ciklus versei éppen arról a leválásról szólnak, amire a mózesi könyv idézett részletei vonatkoznak, még ha a versekben megidézett négy és ötbetűs névvel jelzett, esetenként meg is nevezett lányokhoz inkább csak az egy testté válás élménye kapcsolódik. Az egész kötet kontextusában viszont igazán sikerült motónak tekinthető az első ciklus *Rozsdás kések* című darabjához választott Bartis-idézet. Bartis Attila *A nyugalom* című regényének traumatikus anyafiú viszonyának egyik alapélménye az, amikor a kisfiú az anya testét mint női testet tapasztalja meg. Az említett Lázár Bence András-vers a következő sorokkal indul: „Anyám hajcsavaróban, majdhogynem meztelen, / szelte a konyhában az uborkát, az ecetet.” Az anyafiú viszony Lázár Bence verseinek világában nem olyan terhelt, mint a Bartis-regényben, viszont az utolsó ciklus lányokról szóló verseiben a lány és az anya alakja (és persze ennek komplementere: az apáé és a fiúé) esetenként finoman egymásba játszik: „Kértem a salátából egy falatot, / és te úgy néztél rám, ahogy anyám szokott, / ahogy az anyák szoktak, büszkén” (*Alvászavar*). Vagy: „Az

mondta, bízom az egészséget, / ahogy anyámra szoktam a dolgaimat, / rád, hogy majd te megoldasz mindent” (*Adél*).

Bevallom őszintén, bármennyire is vártam Lázár Bence András bemutatkozó verseskötetét, első olvasásra csalódottságot éreztem. A versszöveg strukturális felépítettségét meghatározó szervezőelveként kezelt ismétléseket sokszor funkciótlannak éreztem, noha a kötet legjobb verseit éppen az teszi izgalmassá, hogy a gyakran több oldalas szabadverset záró rész nem pusztán megismétli, összefoglalja a korábban elmondottakat, hanem átlényegíti, más dimenzióba helyezi az egész vers világát. Ugyanígy nem tudtam mit kezdeni a versnyelvnek az olyan üresjárataival, mint például: „Cipőt húzott / nyárit, a lábaira.” Vagy: „az a bizonyos székesegyház, / amit bazilikának is hívnak.” Hetekkel, hónapokkal később újra kézbe vettem, s az ismételt olvasás során a kötet elkezdett „működni”, s már nemcsak elviseltem, hanem — mint egy jó barátot, aki mandulabort hoz — hibáival együtt meg is szerettem. (*Parnasszus*, Budapest, 2010)

SZÉNÁSI ZOLTÁN

MARTIN HENGEL: ŐSKERESZTYÉN TÖRTÉNETÍRÁS

A 2009-ben elhunyt szerző, a tübingeni egyetem emeritus professzora, korunk egyik legjelentősebb biblikus tudósának számít. Gazdag és tartalmas munkásságából a magyar nyelven elsőként most megjelent műve tudományos és oktatói pályafutásának kezdeti szakaszából (az 1970-es évekből) származik. Ebben már markánsan megjelenik az a felismerés, hogy az őskereszténységet elsősorban a korabeli zsidó kontextusba ágyazottan kell tanulmányozni — mert valójában csak így lehet megérteni. A későbbiekben ez a meggyőződés határozta meg egész kutatói tevékenységét.

A logikusan és szerkezetileg jól felépített munka két egyenlő részre tagolódik. Az „ókori és őskeresztyén történetírás”-nak szentelt első rész alapján véve a kutatás-módszertani kérdéseket boncolgatja. Ennek keretében a szerző az őskereszténység történeti forrásait az ókori történetírás fényében mérélegeli, hangsúlyt fektetve a szöveg-hagyományozás — vagyis a rendelkezésre álló ismeretanyag különböző szempontok szerint történő megszürtésének — problémakörére. Ezt követően vizsgálja az Apostolok Cselekedetei történeti forrásértékét, illetve a kérügma és az elbeszélés egységének kérdését. Hengel felhívja a figyelmet arra, hogy „igehirdetés (*kériüszeim*) és történeti elbeszélés (*laleim*) elválaszthatatlanul